

ահուելի, մէկը միւսից աւելի տրինազանդ, բարերը լեզու են առնում, շնորհում են շատ ու շատ բաներ եւ այդ շնորհին միանում է թանգարանի ստորոտից հասող Ախուրեան իր որոտանման, ահեղ եւ մեծագոյ աշաղակով ։

11. Հին-հայերէնի ձայնագիրտութեան մասին։ — „Zur altarmen. Lautgeschichte“ վերագրելը կը կրէ այն յօդուածը, որուն միայն առաջին մասը հրատարակուած տեսանք տակաւին ի թերթին BB. XXVIII. Այս հաստատին հեղինակը ազգաւ երկայեցի մըն է — J. Scheftelowitz անուն, աշակերտած Գր. Բ. Խալաթեանից։ Առաքի եւ նոր հայերէնագրեւն է շեփտելովից՝ յընթաց հայերէնի ուսման, « հաւաքած է հին-հայերէնի ձայնագիրտութեան մասին հում նիւթեր, որոնք զինքն ի վիճակի բլրած են լուստրանելու այլեւայլ նշոյն իսկ մինչեւ ցարդ տակաւին անծանօթ հայերէնի ձայնականօրէնքները ։

Ա. Հայերէնի լծօրգ հնգգ. քմակաւ պայթուցիկները. 1. հնգգ. հւ = հայ. ա, 2. հնգգ. հւ = հայ. ց, 3. հնգգ. հւթ = հայ. -ի, 4. հայ. լ տառին առջեւ հնգգ. հւ, սկզբնատարգ կորսուած է, 5. հնգգ. հւց = հայ. ց, — հայ. ց = հնգգ. հւ, հւց, հւի, հւի — հնգգ. հւ = հայ. շ ? — հնգգ. հւց + մ = շո, 6. հնգգ. ց = հայ. ծ (յ) եւ լ, 7. հնգգ. ցի = հայ. յ բառակցման, նշոյնպէս բ, լ, 2 տառերէն վերջը եւ 2 բառամիջին ձայնաւորէն վերջը, 8. ցի + ի = հայ. սոր, 9. ցցի = հայ. շ, Բ. քմառաքառաական պայթուցիկները. հնգգ. հ = հայ. ի, — հւ = ի (բառակցման) ք (բառամիջին շ, ք հնգգ. ցի = հայ. շ ձայնաւորէն վերջը, ձայնաւորէ մը վերջը) — հնգգ. հւ եւ հւթ = հայ. յ, 11. հնգգ. ց = հայ. ի, — հնգգ. ց = հայ. ծ եւ ծ, 12. հնգգ. ցի = հայ. ք, ցաի = հայ. լ, 13. հնգգ. հի եւ հիթ = հայ. ի, 14. հնգգ. հե = հայ. ց, — հնգգ. ց = հայ. ծ, — հնգգ. ցե, ցե = հայ. ս ։

Էֆթտելովից՝ որչափ կ'երեւայ, լաւ տեղեկութիւն չունի հայկական լեզուի մասին ամէն գրուածքներուն վրայ. վասն զի շատ մը բառեր, որոնց ստուգաբանութիւնն իրեն կը վերագրէ՝ այլք այլուր կատարած են. բայց զիտք ենք խաւելուլ նաեւ թէ շատ մը բառերու նոր ստուգաբանական մեկնութիւնն ալ Էֆթտելովիցի պարտական ենք։ Ընդհանրապէս Հիւրշմանի կը հետեւի Էֆթտելովից եւ Պեդերսենի դէմ կը մղուող քանի մը բառի մեկնութեան մասին, բայց յանդիման Վասն զի Պեդերսենի բնականորէ բոլորովն սխալ հասկըցած է եւ կամ լաւ ըմբռնած չէ. այնպէս որ Էֆթտելովիցի ապացոյցները չունին այն զօրութիւնը, որով կարենան Պեդերսենի տեսութիւններէն

կէտ մ'իսկ խախտելու. ինչպէս որ արդէն Պեդերսենը յայտարարեց ի թերթին KZ. XXXIX, էջ 485: Հնգբ. ց-, ցւ- եւ ծագած հայ. կ-ի համար Էֆթտելովիցի յառաջ բերած օրինակները յարմար ու յաջող կ'երեւան առաջին հայեցումներին, բայց ըստ ինքեան համոզել եւ ընդունել չեն։ Չենք գիտեր թէ ուսկից գտած է Էֆթտելովից կողմից, կուց, հնսուի եւն բառերը, որոնց հայկական ծագումը կամ գոյութիւնը անծանօթ է մեզի։ Հնսկ (= ըսվ, կապ) կրնայ աղերս ունենալ հնգբ. *pek, հին հնգբ. pāca «չուան», «կապ, գերմ». fangen բառերուն հետ, բայց թէ հնուկ բառը հնսուի մայ մըն ալ ունի նոր կ'իմանանք. — Կացի (= մանուկ) բառն ալ, որ «հին հայերէն», բառերուն կարգն անցած է՝ վրական ծագում ունի Սիւսնամ եւ սնանիմ բայերուն արմատները հաւասարապէս սուն գնելը՝ յայտնապէս սխալ է. վասն զի սուն միայն սնանիմ բային արմատն է, իսկ սնանիմին արմատն է սին։ — Նշուպէս սխալ է խաւելում բային — ձեւէն զատ՝ որ ըլլալու է խաւելում — ստուգաբանութիւնն եւս. խաւիմ յուն. φράζωի հետ ամենեւին խնամութիւն չունի, այլ χασχάσαιի հետ. ի հարկէ ստոր համար յունարէնի մէջ գրի տեղափոխութիւն (metathese) պէտք է ընդունել — χασχ- փոխ. χασχ- (տ. Pedersen KZ. XXXIX էջ 335 եւն)։ Մենք միտք Էֆթտելովիցի այս «Հին հայերէնի ձայնագիրտութեան մասին, յօդուածով դեռ զգաղելու, երբ աշխատարկութիւնն մեր ձեռքը կ'ունենանք ամբողջովին։

ԵՂՏԻԿ.

ԲՈՎԱՆԴԱԳՈՐԹԻՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿՆԵ

- ԴՐԱՄԱՐԻՑԱԿԱՆ — Արշակունի դրամներ — Ժողովարդի Ասպետին Աղծցանդ Պետրովիչ։ 337: ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ — Դիւրեղի թարգմանիչն եւ իւր երկարութիւնները. 353: — Ս. Սահակ եւ Ս. Մաշտոցի գործունէութիւնը յօդուտ հայ լուսաւորութեան. 361: ՄԵՆԱԳՐԱԿԱՆ — Արարացի մատենադարձ հայատարի մասին. 367: — Հին հայոց տեղոյ անունները. 372: ԱՆԵՆԵՆԱԿ ԺԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ, 380:

ՀՐԱՄԱՐԱՐՈՒԹ ԵՒ ՊԱՏԱՄԱՐԱՆՈՒԹ ԴՐԱՐԱՐ

Հ. ԲԱՍԵՆԵԼ Վ. ՊԱՐԱՆԶ

ՎԻԵՆՆԱ, ՄԻԻԲԵՐԻԵՆ ՑՊԱՐԱՆ

